

2. kapitola

1908

Slunce už zapadalo, bylo šero na východní straně, kde se Tanád svažuje ke Klingeru. Bylo tam jedno místo, úplně obyčejné místo: cestička a u něj pařez, letní podvečer, kdy se příroda na chvíli zastavila. Tam jsem to vždycky cítila, svět přízraků je docela blízko, tady, hned vedle. Stačilo jen pohlédnout na pařez a už zpod něj vykukoval permoník, porozhlédnout se a v trávě: zástupy divoženek. Ježibaby a čarodějové na rozbitých hrncích, bludičky, skřítkové a víly, na dosah ruky.

Seděla jsem na pařezu, byla jsem víla, duch květin a stromů. Věděla jsem totiž: když budu pevně, pevně věřit na víly, trpaslíky a skřítky, stanou se skutečností, musí se stát, protože opona, která odděluje naše světy, spadne. A my se uvidíme doopravdy.

Ten malý bastard, děvčátko, ještě dítě, chtěl být vílou.

To místo tam už není, zarostlo stromy, pařez se rozpadl, kouzlo pominulo.

A co ještě?

Ještě si vzpomínám, že jsem si na hlavu nasadila věnec z hvozdíků a z té trávy, takové dlouhé růžovo-žluté trávy, která ještě stále v létě roste na svazích nad Banskou Štiavnicí.

Tehdy jsem ho uviděla.

Podle toho si pamatuju, že to bylo tehdy. Možná jsem ho však viděla už někdy předtím a ty dva okamžiky se mi slily dohromady, protože oba v sobě měly něco konečného, byl v nich konec, a tak se přirozeně k sobě sdružily v mých vzpomínkách. Ale podle toho si to pamatuju, že jsem tehdy uviděla starého Jenůho.

Vidím ho i dnes, přesně tak, jak tam stál, napůl skrytý v propadlině po povrchové těžbě, pinze, roste tam vysoká tráva, stojí v ní po kolena. Je hnusný, odporný, je to obrovský hnusný starý muž, při pohledu na něj mě zamrazí, stojí tam a usmívá se, hloupě, zakrývá si velkou lopatovitou rukou shnilé zuby.

Jako miminko byl prý mimořádně hezký, ten Jenů, s plavými vlasy, prý jako andílek. Jeho matka, ubohé stvoření, mu, aby hodně spal a zbytečně nekřičel, dávala pít makový odvar. Vyrostl z něj pořádný podivín, velký, obrovský muž, který nikdy

nechodil přímo, vždycky se kradl podél zdí a keřů jako stín. A také nadával, neustále. „Lófasz, baszd meg.“

Štiavnica byla maďarské město.

Je však ticho, Jenő mlčí. Jen tam stojí, tichý letní podvečer, příroda se zastavila, tak i on stojí a dívá se. Uviděl mě jako první, to vím, protože když jsem si ho všimla, už na mě hleděl, šklebil se a strhl si z hlavy něco, co považoval za klobouk.

A potom si bez varování jedním pohybem rozváže provázek na kalhotách a stáhne je nad kolena.

Přimhouřila jsem oči, rychle je zavřela, okamžitě, ale stejně je na zavřených víčkách otisk: obrysy nepřírozeně velkého údu v hustém ochlupení. Byl velký jako kůň.

Dneska bychom řekli chobot.

Nevím, kdy jsem se zase odvážila podívat, myslím, že za hodnou chvíli, už tam nebyl, zahlédla jsem jen, jak vylezl z pingy, vydrápal se na úzkou cestičku a odtud si to šinul kdovíkam.

Nebála jsem se, neudělal to poprvé, to, že si stáhl kalhoty, dělával podobné věci často: ve městě, i za bílého dne, třeba i na trhu. Vytáhl ten úd a ukazoval ho, celý nadšený, pyšný. Potom se vyčural, vymočil jako kůň, přímo tam, uprostřed ulice. Néniky, štiavnické tetky, tak jsme je nazývali, néniky říkaly: „Je to ale smůla s tím Jenőm. Kdyby byl urostlý a krásně stavěný, že bychom na něm mohly oči nechat, nikdy by ho ani nenapadlo, aby se předváděl.“

Nebála jsem se, ale zůstal ve mně ten otisk, vidím ho ještě dnes, a zlá předtucha: kyselá chuť na jazyku, dokonce jsem se zpotila, přestože mě mrazilo.

Už jsem neviděla víly a skřítky, ale něco jiného: hornické domy na Resle. Bylo to blízko, hned za Klingerem, jejich střechy v trávě, a i nos to ucítil. Nebylo to tam bůhvíco, všechno chudé, maličké, páchnoucí přepáleným lojem, z něhož horníci připravovali své oblíbené jídlo štiarc.

Tehdy to bylo ještě stále tak: Banská Štiavnica byla hornickým městem, Klopačka odbíjela pravidelně, ozývala se zpod Resly.

Klap, klap, klap, je šest hodin.

Být horníkem, to bylo něco daného, povolání, které se v rodinách tradovalo, velká čest, něco, na čem se zakládalo, ačkoli kdoví proč. Ta bída a živorenění ze dne na den, přičemž doly měly zisky, byly bohaté. Opravdu, nebylo co závidět: ještě děti zavřeli na celé dny pod zemský povrch, do tmy, mezi permoníky, kde celý život pracovaly ve zkroutěných polohách, dokud se samy nezměnily v zakrslé, roztržené trpaslíky. A poklady země nevydávala ochotně: zaplavovala vyhloubené štoly, zavalovala cestičky vytesané do skály.

Hrozná představa smrti: sama, v malé komůrce, hluboko pod zemí, odříznutá od světa zřícenou chodbičkou, zhasínající plamínek lucerny.

Naproti tomu vždycky ta skromnost a pokora v hornických rodinách, dokonce hrdost. Málokdy si někdo stěžoval. Asi neměl kdy a myslím to tak, že horníci umírali mladí, to si zem žádá zpátky, co

jí patří, tak se to říkalo, když do ní jednou vstoupíš a poznáš její tajemství, už tě nepustí.

Bylo to tak, když jste pásli krávy, a já jsem je pásala na loukách u Horní Rovně celé léto, bylo to tak, že krávy samy od sebe vyšly z dvorů a taky se do nich vrátily, bylo to docela snadné, věděly, kam patří.

Měly měkké kožíšky, kravské kožešiny jsou sametové, ráda jsem je hladila, opírala si o ně tváře, cítila tu něžnost.

Rádo se dotýkalo kravských kožíšků to malé děvčátko, ten zakrnělý bastard, ještě dítě. Je k smíchu, to dítě, ještě ani ne dívka, proč tolik dotyků? Vždyť to není zvykem, tehdy ještě ne, aby se lidé laskali, dotýkali se navzájem svých těl, hladili si kůži, vlasy, prsty. Aspoň tady u nás ne.

Tak tomu bylo i ten večer, kdy jsem se vrátila na Reslu, krávy samy zamířily do svých dvorů, já zase do našeho domku, stále ještě s tou korunou, tím věncem z trávy, na hlavě.

Ale potom musím zastavit na prahu dveří, nemůžu dál, musím tam zůstat stát, i dnes tam musím zůstat stát, protože přede mnou je tenhle obraz, místy jasný, místy zamlžený: tmavá místnost s malými okny, kuchyně i ložnice, všechno v jednom, v rohu pec, nad ní zídka. Kočka Mína. Sedí na zídce, v přítmí, lesknou se jí oči. A všude vůně mateřídoušky, bylinka roste v pingáčích na Paradajzi, vaříme z ní čaj, to odtud ta mlha, ten opar, vůně mateřídoušky zbarvuje vzduch došedivofialovozelela.

U stolu ony, maminka a Citrony kišasonka. A ještě tohle: v jejich obličejích se zračí jakási souhra. Neumím to tehdy takhle pojmenovat, a přece pozoruji, je to docela jasné, že se obě na něčem dohodly a s tou dohodou jsou obzvlášť spokojené.

Maminka mě spatří, spatří mě tam stát na prahu, otočí se, vidím to i dnes, zcela jasně, otočí se a ukáže na kišasonku: „Anko, pojď sem. Chtěly bychom s tebou o něčem...“

Obraz se ztrácí, zamlžuje, protože nevím, kam se podívat, zmocní se mě chlad té zlé předtuchy. Za to může on, Jenő. Navzdory příkazu tedy zůstanu stát, kde jsem, zatímco kišasonka na mě hledí. Aspoň mám pocit, že to tak muselo být. Kam by přece hleděla, když ne na mě, přišla tam přece kvůli mně. A tak v mých vzpomínkách se na mě dívá svýma velkýma očima, jsou modré, takové, že za duhovkou vypadají ploché, úplně prázdné.

Citroničku kišasonku jsem znala, nešlo ji přehlédnout. Chodila po městě vždycky nesmírně vyparáděná, tak jsme tomu říkali a bylo to výstižné, s nabíranou halenkou, dlouhou sukní s volány a s velkým kloboukem, z něhož vlál závoj. Nikdy předtím ani potom jsem nic podobného neviděla. Ona se vždy oblékala prvotřídně, do věcí, které si objednávala z Vídně, podle katalogu. Také ten večer měla na nohou černé vyleštěné holínky, na ruku jakési náramky, které cinkaly. Tohle vím, že cinkaly téměř nepřetržitě, protože Citronička rukama pořád máchala. Do toho ještě klepání podpatku do podlahy, bylo to směšné, ty neobvyklé

zvuky v té místnosti, kde většinou byl klid, protože maminka pracovala dvanáct hodin v tabačce a mně přikázali, děti je třeba vidět, ne slyšet, hned jak jsem otevřela poprvé ústa.

Kišasonka znamená štiavnicky slečna, ale kde přišla ke jménu Citrony, netuším. Věděla jsem však, i tehdy jsem to věděla, povídalo se to po městě, s její postavou se pojil tajemný skandál: šeptá se, šeptá se po Štiavnici, že Citronička byla kdysi v Pešti společnice pro náročné pány, kurtizána, nabízela služby, na které si žádná jiná netroufla. A zase ne, nemáte recht, bylo to jinak, ona dlouhá léta žila v utajovaném milostném svazku s jednou naší hraběnkou, tady ze Štiavnice, ta jí po smrti zanechala pohádkové bohatství.

Obojí se mohlo zakládat na pravdě. Ona vypadala i ve svém věku poněkud náruživě, to ta neposednost. Ochotná rozhodnožka, mohla jí být, přestože tehdy tam u stolu seděla v módní halence s vysokým zapnutým límcem. A že má ráda ženy, inu, i to se stává, a snad proto se nikdy nevdala, bydlela sama ve svém domě.

Ale řeči o bohatství, ty musely být výmysl: Citronička se sice oblékala nákladně, ale jinak nežila na vysoké noze. Živila se tím, že zprostředkovávala dívky do služby. To jsem taky věděla, věděla jsem to, a to byl ten důvod, proč ještě stále stojím na prahu dveří, nejdu dál, hned vím, proč přišla a co mi chce říct.

Kočka Mína na peci se dívá, v zelenofialovém oparu přivírá oči. Ví, co se bude dít, co za dohodu uzavřely ty dvě ženy.